

Bekijken met andere ogen

Kleurrijke werken van Jan van den Berg

Sfeer, compositie en kleur overheersen in de schilderijen van Jan van den Berg. Hij heeft soms het gevoel een doorgeefluik te zijn van iets buiten zichzelf. 'Als ik lekker aan het schilderen ben, kan ik in een soort droomwereld belanden.'

z.t., acryl op doek, 100 x 130 cm.

Is er een moment geweest waarop hij besloot: ik wil schilder worden? Jan van den Berg kijkt oprecht verbaasd. 'Dat is een lastige vraag. Volgens mij ben ik altijd kunstenaar geweest. Als kind deed ik niets liever dan tekenen en schilderen. Op de lagere school zat ik meer te tekenen dan op te letten. Toen ik een jaar of twaalf was, schilderde ik al geregeld portretten en landschappen, alles zo veel mogelijk natuurgetrouw. Mijn familie was er blij mee.'

Realistisch is het werk van Jan van den Berg al lang niet meer. Kleur en compositie domineren zijn doeken. Soms zijn in zijn schilderijen nog vaag menselijke gestalten waarneembaar, maar meer dan contouren zijn het niet. Sfeer en gevoel zijn voor de 66-jarige schilder uit Grave belangrijker dan het exact weergeven van de werkelijkheid.

REALISTISCH

Jan van den Berg: 'Ik kom uit een gezin van zeven kinderen, maar ik ben de enige die een creatief beroep heeft gekozen. Waar die *drive* vandaan kwam? Geen flauw idee. School interesseerde me niet zo. Toen ik vijftien was, ben ik reclameschilder geworden. Later heb ik de schade ingehaald, naast mijn werk de middelbare school afgemaakt, een LO-akte tekenen gehaald en vervolgens de Kunstacademie in Arnhem gedaan. In het begin schilderde ik naar de natuur, heel realistisch. Ik ging vaak naar het Gemeentemuseum in Arnhem. Pierre Janssen, de toenmalige directeur, verzamelde veel magisch realisten. Het werk van Dick Ket vond ik mooi, Raoul Hynckes, Pyke Koch... Op een gegeven moment boeide die manier van werken me niet meer. Te voorspelbaar. Bij een creatief proces ontstaan dingen vanzelf. Achteraf vraag je je af: hoe is het mogelijk dat ik dit heb gemaakt?

Schilderen vind ik lekker, het is een droomwereld, een soort trance. Als ik schilder, denk ik nergens aan. Je bent van de wereld. Soms sta ik zelf verbaasd hoe iets

tot stand is gekomen; alsof je een doorgeefluik bent van iets buiten jezelf.

Ik herinner me nog goed het moment waarop ik genoeg had van het realisme. Ik was bezig met een familieportret, vader, moeder, drie kinderen, maar over één van de kindergezichten was ik ontevreden, dus dat heb ik weggeschilderd. Olieverf moet lang drogen, dus dat schilderij heb ik weggezet. Op een gegeven moment wilde ik er weer aan beginnen, maar ik was het spuugzat. Ik heb het nooit meer aangekeken.

Mijn eerste meer abstracte werk was donker. In mijn jeugd lagen langs de weg van die rioolbuizen waarin we speelden. Ik was gefascineerd door hoe licht en duisternis elkaar afwisselden in die buizen. Op dat thema heb ik een serie etsen gemaakt. Eigenlijk waren die nog figuratief, maar die rioolsegmenten zijn op zich al abstracte vormen, dus dat is de overgang geweest.'

KLEURGEBRUIK

'In het begin gebruikte ik amper kleur', zegt Van den Berg. 'Die etsen waren zwart-wit en als ik schilderde, overheersten blauwe, zwarte, grijze tonen. Volgens mij heb ik de prachtigste dingen gemaakt, juist door die beperking, maar er was geen hond die mijn werk wilde hebben. De nadruk lag op compositie en sfeer, maar de uitstraling was somber. Het is me gebeurd dat mensen eengekochtschilderij na een week kwamen terugbrengen. "Jan", zeiden ze, "we hebben het opgehangen, we vinden het schitterend, maar we worden er hartstikke depressief van." Het kwam door mijn gemoedstoestand. Er gebeurde in die tijd nogal wat waardoor ik me niet geroepen voelde vrolijke kleurtjes te schilderen: ernstige ziekte in de familie, mensen die het niet meer zagen zitten. Als je schildert vanuit je gevoel, vanuit de emotie, vind je ingrijpende gebeurtenissen uit je privé-leven onmiddellijk in het werk terug. Depressie is een sterke emotie, daar kun je als kunstenaar niet omheen. Geleidelijk is mijn kleurgebruik veranderd. Dat ik met de Vrije Academie, waar ik les gaf, zomercursussen ging doen in de Ardennen, Slowakije en Schotland, heeft daarin een rol gespeeld. Die landschappen hadden invloed op mijn werk. Langzamerhand verscheen er wat groen in mijn schilderijen.

De grote ommekeer is gekomen toen ik naar Azië ben gegaan. Heel Noord-India heb ik doorkruist, Rajasthan, Nepal. Het licht daar, de vrouwen, zo mooi in die kleurige sari, schitterend vond ik het. Toen ik terugkwam, had ik heel veel inspiratie. Die reis heeft enorm veel invloed gehad. Terug in Nederland schilderde ik de sterren van de hemel. Een tijd lang zag je ook die vrouwfiguren terug in mijn werk, vaag, silhouetten eigenlijk, maar dat is geleidelijk weer weggeëbd. Ik zal mezelf niet met Van Gogh vergelijken, maar hij moet iets soortgelijks hebben doorgemaakt toen hij van Nuenen naar Zuid-Frankrijk ging. Hier schilderde hij ook in grijze, grauwe kleuren; in Arles ontdekte hij het licht.'

ACRYL

Jan van den Berg: 'Ik ben al in de zestiger jaren met acryl gaan werken. Vroeger keek men neer op die verf, dat was rommel, dat deed je niet. Maar gaandeweg is de kwaliteit steeds beter geworden. Tegenwoordig heb je allerlei toevoegingen waarmee je de verf wat dikker kunt maken. Ook de pigmenten zijn enorm vooruit gegaan. Vandaag de dag zie je het verschil niet meer. "Goh, ben je weer met olieverf begonnen", zeggen collega's soms als ze mijn werk zien, terwijl het nog steeds acryl is. Voor mij is het grote voordeel de snellere droogtijd in vergelijking met olieverf. Dat biedt de mogelijkheid om veel expressiever te schilderen.

Bij acryl heb je wel het probleem dat het een beetje inzakt na verloop van tijd. Olieverf blijft lekker dik op het doek liggen waardoor je meer pasteus kunt werken. Een extreme materiaalbreak ben ik trouwens niet. Mijn cursisten hadden vaak betere materialen dan ik.

Ik werk expressief, maar toch ingetogen. Ik ben geen Jackson Pollock die de verf op het doek smijt. Een schilderij moet groeien. Onder de afbeelding die je ziet, zit een aantal lagen. Als je een schilderij van mij met röntgen zou bekijken, zou je onder het oppervlak een heleboel details ontdekken.

Ik begin met grove, brede kwasten. Met brede streken maak je een eerste opzet. Eigenlijk is de opbouw van een schilderij van groot naar klein, van achter naar voren, van donker naar licht.

Vergelijk het met het bouwen van een huis. Daarbij begin je ook met het fundament, daarna de muren, dan de kozijnen, om vervolgens te detailleren. Belangrijk is hoe lang je doorgaat. Wanneer stop je? Als je te ver doorwerkt aan een doek, dreig je de expressiviteit te verliezen. Van iedere handeling, vanaf de allereerste opzet, moet in het eindresultaat nog iets over zijn.'

OPTIMISTISCH

'Ik vind belangrijk dat mijn werk polyinterpretabel is', vertelt Van den Berg. 'Iedere beschouwer geeft er een uitleg en betekenis aan vanuit zijn eigen referentiekader. Dat kan voor iedereen anders zijn. Deze week zei iemand, terwijl ik bezig was een expositie in te richten: "Dat lijkt Bethlehem wel, met Maria en Jozef en het kindje Jezus". Maar als er even later iemand anders langskomt met een totaal andere uitleg, kan dat ook wat mij betreft.

Sfeer vind ik essentieel: ik hoop dat mijn werk ingetogen is, maar ook poëtisch. Het is in de loop der tijd optimistischer geworden. Ik ben beter dan vroeger in staat om te gaan met tegenslagen of droevige gebeur-

tenissen. De laatste jaren zitten mijn vrouw en ik 's winters in Andalusië. Het afgelopen jaar was een vriendin daar ernstig ziek. Wij hebben haar drie weken verzorgd en aan stervensbegeleiding gedaan. Dat was zwaar, maar ik kan er nu beter mee omgaan dan vroeger. Die sombere, donkere kleuren zie je niet meer in mijn werk.'

z.t., acryl op doek, 160 x 200 cm.

Voor meer informatie: www.janvandenbergh.nl

Tekst: Hein Dik

Beeld: Jan van den Berg

z.t., acryl op doek, 100 x 100 cm.

Wil je meer van Jan?
Kijk op www.ateliertv.nl